

## **Modelli pedagogici per l'apprendimento linguistico a distanza. Il caso dell'Esperanto**

### ***Riassunto***

La sempre maggior diffusione del web nel mondo ha portato alla sua progressiva e inarrestabile internazionalizzazione.

Già dal 2001 il numero di pagine web non in inglese erano la maggioranza, e la tendenza è alla crescita. Ciò ha portato alla richiesta sempre maggiore di traduzioni e di corsi di lingue in linea. L'esperanto sta vivendo un revival molto interessante: una nuova generazione di parlanti si è infatti avvicinata tramite il web e le altre tecnologie di rete: esemplare il portale Lernu!. Tuttavia, le potenzialità tecnologiche sono a tutt'oggi poco utilizzate, e questa è la causa principale dell'abbandono degli allievi una volta finito il corso.

E' da notare che questo problema non è peculiare dell'esperanto: in tutto il mondo l'e-learning sta vivendo una profonda crisi dovuta all'applicazione di un modello pedagogico di tipo frontale non adatto all'insegnamento a distanza. Negli ultimi due anni l'esplosione dei nuovi formati (blog, wiki, podcast) ha attirato l'attenzione di pedagoghi ed informatici per veicolare l'apprendimento via rete in maniera nuova, seguendo un approccio metodologico costruttivista, che ha fatto parlare di recente di e-learning versione 2. Il presente contributo intende offrire spunti metodologici e pratici per arricchire il panorama dell'offerta formativa dell'esperanto insegnato a distanza, sulla base delle esperienze dell'autore maturate nel campo della formazione a distanza in campi non linguistici, che possono essere fruttuosamente adattati.



## Pedagogiaj modeloj por distanca lingvolernado. La kazo de Esperanto

### Resumo

La reta tekstaĵo disvastiĝas ĉiutage pli profunde, kaj tiu fakto kunportis neeviteble sian internaciigon.

Jam ekde 2001 la nombro de TTT-paĝoj en lingvoj aliaj ol la angla ne estis plu la plejmulto, kaj la tendenco emas al plimultiĝo. Konsekvence la demando pri tradukado kaj lingvaj kursoj disdoneblaj perrete pli kaj pli kreskas. Esperanto nun travivas tre interesan revigliĝon: nova generacio de parolantoj alproksimiĝis per la reta tekstaĵo kaj la aliaj retaj teknologioj: modelas la retejo *Lernu*. Ĉiuokaze, la teknologian potencialon ĝis nun oni malmulte ekspluatis, kaj tial multaj lernantoj forlasas la lingvon post la fino de la reta kurso. Notinde, ĉi tiu problemo ne estas aparte priesperanta: tutmonde retlernado vivas profundan krizon ĉar aplikatas pedagogia modelo bazita je fronta leciono, tute ne taŭga al distanca instruado.



En la lastaj du jaroj la eksplodo de la novaj tekstoj (blogoj, vikioj, podkasto) allogis la atenton de pedagogoj kaj informadikistoj por proponi perretan lernadon en nova maniero, laŭ aliro de konstruisma metodologio, tia ke antaŭ ne longe oni parolis pri retlernado versio 2. Ĉi tiu kontribuo intencas prezenti metodologiajn kaj praktikajn sugestojn por riĉigi la ofertan panoramon pri distanca instruado de Esperanto, baze de la spertaro kiun la aŭtoro maturigis en distanca lernado pri nelingvaj fakoj. Tiun spertaron oni povas fruktodone adapti.

### 1. Enkonduko

Distanca lernado de Esperanto ne estas nova fenomeno. La esprimo ‘distanca lernado’ indikas ĉiun manieron lerni ion kiam la lernanto(j) kaj la lernilara elsendanto lokiĝas diversloke, spaco- kaj tempo-sence. Bonaj ekzemploj estas perkorespondaj lingvokursoj kaj radioelsendoj. Esperantistaro estas disigita homgrupo, kaj dum sia tuta historio novaj komunikiloj rapide estis uzitaj por vivteni kontaktojn inter la membroj, ekzemple per radio. Pro tio ili ĉiam donis gravan atenton al la iamaj novaj teknologioj: ekzemple, la unua radioelsendo en Esperanto datiĝas je 1922, sufiĉe frue, de Newark (Usono) al Londono, laŭ *Enciklopedio de Esperanto*. Krome, jam en 1933 lingvajn kursojn dissendas stacioj el 14 landoj.

Do, ne surprizas, ke baldaŭ aperis retkursoj post la malkovro de TTT kaj de la unua krozo (1993).

Kaŭze de retalira malrapideco, la unuaj retkursoj eldonitaj dum la 1990aj estis strikte tekstobazaj kaj ofte kopioj de paper- aŭ librobazaj ekzistantaj lingvokursoj. Bona ekzemplo estas la anglalingva ELNA-retkurso, kies 1997-jara arkivo troveblas danke al la retejo *archive.org*. La unua generacio de retkursoj pri la lernado de Esperanto estis unumedia. Tio taŭgis perfekte por la tempoj.

Sed tempo fuĝas en la diĝita mondo: ekde la nova jarmilo alvenas nova generacio de retkursoj, kiuj uzas multmedian materialon (aŭdan, skriban, vidan), ĉar komputiloj rapide plifortiĝis kaj ekpovis regi aŭdajn kaj vidajn programojn, speciale vidludojn. Krome, retaliro estas ĝenerale pli facile havebla, almenaŭ en la okcidenta angulo de la mondo. Jen la unua paŝo: la dua generacio de retkursoj, anstataŭ unumediaj, iĝis multmediaj. Rimarku, ke tiu fenomeno ĝeneralas, t.e. ne nur Esperanto implikas, sed

ĉiu distanclerna kurso pri ĉia temo. Esperantronde, pinto de ĉi tiu generacio nepre estas la portalo *Lernu!*, kiu startis kiel ideo en 2000. Poste, danke al entuziasmo de TEJO-aktivuloj kaj al subteno de 'Esperantic Studies Foundation' (ESF), ĝi finfine estis baptita la 21-an de decembro 2002. Celo de ĉi tiu artikolo estas analizi meritojn kaj limojn de la portalo, por doni sugestojn – konkretajn proponojn – por pliboniĝi plue, t.e. por enkonduki trigeneracian modelon de distanca lernado. La aŭtoro ĉi tie transdonas unuafoje en Esperanto siajn spertojn kiujn li akiris partopreninte en itala nacia projekto por distanca lernado por altgrada robotistiko, nome TIGER (*Telepresence Instant Groupware for (higher) Education in Robotics*), financita de la itala ministerio pri esplorado kaj klerigado (MIUR).

### 1.1. La leĝo de la senĉevala kaleŝo

Interreto konsidereblas kiel virtuala spaco por diversaj komunikiloj. Gravas noti, ke komunikilo estas kunmetaĵo de diversaj faktoroj, teknologiaj kaj sociaj: pro tio forumo estas komunikilo malegala kompare kun retpoŝto, ekzemple. Kaj ĉiu komunikilo sin difinas fronte al kaj diverse de aliaj komunikiloj: do neniu komunikilon oni povas korekte analizi disigeble. Interesas la momento kiam nova komunikilo eniras la arenon de la komunikilaro. McLuhan [1964] klarigis ĝeneralan leĝon de nova komunikilo, kaj ni sekvas lian aliron.

Kvankam li traktis amaskomunikilojn, la analizo validas eĉ por la novaj komunikiloj, kiujn fakte ne ĝustas difini amaskomunikiloj.

Ĉiukaze, kiam alvenas nova komunikilo, eblas du reagoj: la luddistoj<sup>15</sup> rifuzos ĝin pro timo de socia koruptado (ekzemple, Rousseau deklaris, ke virino leganta romanon estas perdita virino, ĉar la legado de romanoj, tiutempaj novaj komunikiloj, povis ŝanĝi la konduton de la virinoj kaj do transformi socion), dum la avangardistoj ludas per la teknologio kiel fina celo (ekzemple, radioamatoroj ne interesiĝis pri radioprogramoj sed nur pri hobia konstruo de ĉiam pli povaj radioaparatoj). Ambaŭ grupoj estas minoritatoj: por iĝi ĝenerale akceptata de la publiko nova komunikilo klopodas sin maski kiel malnova komunikilo. La analizo de McLuhan temis pri la usona akceptado de la unuaj aŭtomobiloj, kiuj estas desegne similaj al senĉevalaj kaleŝoj, kaj pro tio la nomo 'leĝo de la senĉevala kaleŝo'. Aliaj ekzemploj estas la unuaj personaj komputiloj, kiuj similis al tiutempaj skribmaŝinoj kaj televido.

## 2. Pedagogio kaj perreta lernado

Komunikilon oni povas studi laŭ historio, ĉar la *uzon* de la teknologio influas la socia transformiĝo. En ĉi tiu specifa kazo, t.e. distanca perreta lernado de la esperanta lingvo kaj kulturo, starpunkto jenas: temas pli pri problemo *pedagogia* ol *teknologia*. En ĉi sekcio oni analizas la mondan krizon de retlernado kaj kiel oni klopodas eliri el la krizo mem. Ankaŭ Esperanto povas profiti de tiu rezonado.

### 2.1. La monda krizo de retlernado en la 2000-aj

Jam ekde 2001 la nombro de TTT-paĝoj en la angla ne estis plu la plejmulto, kaj la tendenco emas al plimultiĝo de la lingvoj mem. Konsekvence la demando pri tradukado kaj lingvaj kursoj disdoneblaj perrete pli kaj pli kreskas. En esperantaj rondoj konatas la fakto, ke multaj lernantoj alproksimiĝas per retkurso sed je la fino ili perdiĝas. La reta konektado en granda parto de la mondo permesas la uzon de multimedia materialo, tamen tutmonde retlernado vivas profundan krizon, aparte prilingvan. Interesa paradokso: en la momento, dum kiu retaliro plifaciliĝas, distanca lernado krizas. Kial? Esence, ĉar la sociaj bezonoj preteriris, sed la merkata oferto staras en senĉevala kaleŝa stato.

---

<sup>15</sup> „Luddismo estis socia movado dum la Industria revolucio en Britio. La luddistoj estis laboristoj, kiuj vidis la maŝinojn kiel malamikojn” (el Vikipedio). Ni uzas la terminon en ĝenerala senco.

## 2.2. La „dir-kaj-testa” modelo

Fakte, la plimulto de la dugeneraciaj retkursoj, kvankam multmediaj, ne preteriris la senĉevalan kaleŝan staton. Tio signifas la jenan interpreton de interagado: prenu la paĝojn de libro, alklakigu la paĝ-turnojn, kaj finu per memzorgaj multelektaj testoj kiel ekzamenoj, kelkfoje laŭdiritaj de teruraj parolantaj kapoj<sup>1</sup>. Pedagogie, tiu modelo estas konata sub la nomo de „dir-kaj-testa”. Spertuloj kaj instruantoj ofertas fiksan materialon en laŭŝtupa maniero, kaj oni esperas, ke lernantoj *sorbu* kaj *eltenu* la lernindan sciaron. Fakte, laŭ la vidpunkto de la lernantoj, tio implikas enŝutadon de antaŭpretigitaj materialoj fare de la instruantoj. Ofte la testofazo iĝas aŭtomata, kaj preskaŭ ĉiuj interagoj inter la lernantoj kaj inter la lernantoj kaj la instruisto perdiĝas aŭ iĝas *flanka faktoro*, t.e. interagoj rilatas rekte nek kun lecionoj nek kun ekzamenoj.

## 2.3. La tri perspektivoj de konstruivismo

Kio estas konstruivismo? Ĉi tie oni ne povas klarigi la multifacetajn signifojn de la termino. Sufiĉas scii, ke temas pri pedagogia modelo kiu substrekas la rolon de kulturo kaj kunteksto en la komprenada procezo.

Konstruivismo fontas precipe el tri perspektivoj: la *evoluada* perspektivo, t.e. kiel infanoj lernas, influas la hipotezo Proksim-LernoAreo (PLA) laŭ Vygotsky [1978]; la *konara* perspektivo, t.e. kiel homoj strukturigas informadon, influas la skolo de Bateson [1972]; la *edukadan* perspektivon, t.e. kiaj iloj efikas por klerigado, influas la ideoj de Gredler [1997].

## 2.4. Konstruivisme edukadi

Sekve de ĉi tiu direkto, la limoj de la „dir-kaj-testa” modelo klaras. Kio estas lernado? Lernado estas *esplorado pri signifo*, kie oni ne scias antaŭ kio oni troviĝos dum la esplorado mem (fakte, fojfoje la esplorado pli valoras ol la rezulto). Fakte, la „dir-kaj-testa” modelo malzorgas pri du kernaj aspektoj en lernado:

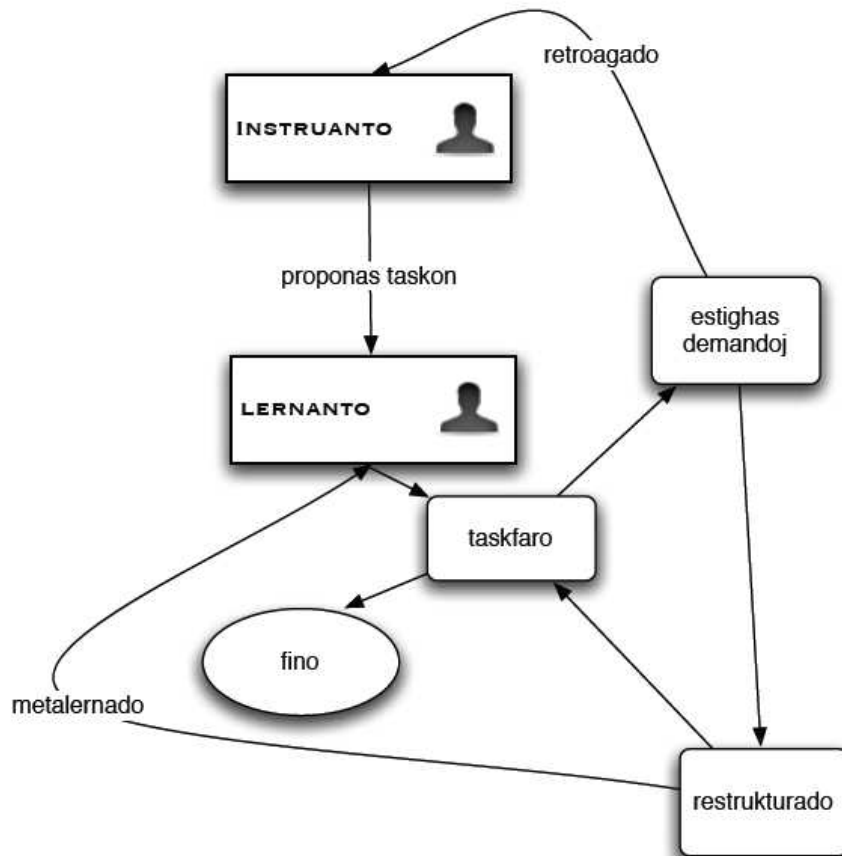
1. instruantoj povas kaj *volas* lerni de la lernantoj (principo de retroagado, laŭ Gregory Bateson);
2. sen *aktiva* partopreno de la lernanto en konstruivado, t.e. lerni-per-fari, ŝli tute ne povas lerni pri la lernado (principo de metalernado, aŭ lernolernado).

Alivorte, sen retroagado nek metalernado finvenkas la plej grava malamiko de lernado: enuo. Laŭ konstruivismo, lernado okazas per *konstruivo*, aŭ *eltrovo*, de *reguloj kaj mensaj modeloj*. Alivorte, ni mem kreas niajn lensojn por interpreti la mondon. Jen la ciklo de lernado konstruivisme en la figuro. La bildo klarigas kiel la interago instruanto-lernanto estas vere aktiva, ili ja interagigas unu kun la alia, kaj ambaŭ lernas.

Interagado fontas el konstruivo, kiu estigas retroagadon kaj metalernadon.

---

<sup>1</sup> Feliĉe, tio neniam okazis en priesperantaj kursoj, miascie.



Figuro 1: Kiel fluas lernado laŭ la konstruivisma perspektivo.

Ni difinas lernunuon kiel *unu sensodonacadon al (mensa) mondo*. Tio valoras kaj por lernantoj kaj por instruantoj, aŭ trejnantoj. Do, lernado estas konstanta ariĝo kaj disiĝo de lernunuoj kiuj kombine konstruas modelojn kaj regulojn. Lernado kaj metalernado okazas samtempe. Metafore, oni konstruas domon de lernado rekte per brikoj, i.e. lernunuoj. Tiu aliro havas gravajn konsekvencojn. Unue, oni notis, ke ni asimilas novan informadon nur se la nova informo konfirmas regulon jam ekzistantan en nia konara modelo (vastigo) aŭ male malkonfirmas regulon (ŝanĝo). Tio implikas, ke eĉ *eraro* povas doni senson, t.e. iĝi lernunuoj, konsekvence. Aliflanke, informojn kiujn oni ne kapablas lokigi en onian nunan konaran modelon simple oni forĵetas.

Alia konsekvenco estas la ŝanĝo de la rilato instruanto-lernanto. Fokusi je komprenado signifas instrui al lernantoj ne antaŭfabrikitajn konceptojn, sed male instrui kiel fari bonajn demandojn kaj trovi bonajn respondojn.

Tial oni devas recentrigi la raporton lernanto(j)-trejnanto en la komuna, kolektiva konstruivado de la komprenado. Konstruivismo-kuntekste oni preferas paroli pri 'trejnanto' anstataŭ instruanto. Fakte, ĉar ĉiuj lernas dum la lernoprocezo (memoru la du principojn, retroagado kaj metalernado) la grupo similas pli al sporta teamo ol al lerneja klaso. Ekzemploj: lernantoj povas kunlabori laŭ specifaj projektoj; eraroj estas okazoj lernadi por ĉiuj, tiel forigante honton aŭ bedaŭron. Super ĉio, kaj trejnantoj kaj lernantoj amuziĝas dum lernado, precipe kaze de Esperanto, lingvo kiun neniu vere devigatas studi.

### 3. Analizo de la portalo *Lernu!*

'Portalo' estas vorto kiun informadikistoj prunteprenis de arkitekturo por indiki retejon kies celo estas doni al la registritaj uzantoj ĉiun servon ene, t.e. sen bezono krozi aliajn retejojn. Tiu aliro tipis reteje antaŭ la gugla erao (do antaŭ la jaro 2000, pli malpli), kiam la serĉado de informoj perrete estis

longa kaj teda tasko, kaj ofte oni trovis malabundan kvanton de utilaj rezultoj. Aliflanke, portalo donis firmiĝon kaj senton da sekuro al la uzantoj.

*Lernu!* ofte sekvas la portalan modelon. Fakte enas riĉaj kaj diverstipaj lernaĵoj: pli ol dek kursoj, diversspecaj (bazaj, progresaj, por infanoj...); vortaroj; detalaj priskriboj de la gramatiko („La tuta Esperanto” de Seppik); elŝuteblaj libroj (ekz. „Fajron sentas min interne” de Matthias); forumoj; virtualaj lecionoj (t.e. gvidanto kaj lernantoj kunvenas perrete); perretaj ekzamenoj; e-libroj; amatoraj filmetoj. La plejmulto de la lernaĵaro troviĝas en multaj lingvoj. Fakte la 16-an de majo 2007 *Lernu!* prezentiĝas en 26 diversaj lingvoj.

### 3.1. Senĉevalaj kaleŝoj svarmas

Ni rapide analizu kelkajn lernaĵojn ene de *Lernu!*. La kurso „Bildoj kaj demandoj”, ekzemple, klare sekvas la dir-kaj-testan modelon. Interese, alklake oni havas bazajn informojn pri la vortprovizo, kiu estas ne tro banala formo de alklakado, sed nenia formo de vera interagado troveblas. Same, la kurso „Vojaĝu kun Zam” same sekvas la dir-kaj-testan modelon. Oni ja povas aŭdi la frazojn (duageneracia retkurso) sed oni ne povas testi la kvaliton de propra laŭtlegado (triageneracia retkurso). La prezentadon de testo je la fino oni prunteprenis de la tipa lernolibra formo.

La kurso „Ana Pana” (kaj la sekva) diferencas de la antaŭaj danke al la rakonto, kiu povas revigligi intereson. Analoge pri la kursoj fare de Claude Piron, ekzemple la bildstrio „Kiu estas Jozefo” (laŭ la Zagreba metodo) aŭ la famega „Gerda malaperis!”. Tamen ili estas simple kopioj de la paperaj kursoj enrete: oni ne profitis de la nova medio, adaptigante *pedagogie* la enhavon al la nova komunikilo. Ekzemple, kial ne konstrui detektivromanon *kun* la lernantoj, eble organizitaj en virtualaj klasoj, samkiel rolludadon?

Povas esti bona ideo tuj enkonduki specimenojn de la esperanta kulturo, ne lasante ilin al progresigaj aŭ superaj kursoj: oni povas konstrui intrigon okazanta en Universala Kongreso, eble en gravaj momentoj de la Esperanto-historio (Bulonjo ĉe Maro, 1905). Tiamaniere lernantoj povas lerni samtempe lingvon kaj kulturon.

Nun unu grava rimarko. Oni ne miskomprenu: neniu diras, ke „Gerda malaperis!” aŭ „Vojaĝo en Esperanto-lando” ne valoras, sed ĉi tie diras, pozitiv-pensante, ke oni povas *plibonigi* la bonajn jamfaraĵojn per alia perspektivo, kiu engaĝas pli aktive kaj la lernantojn kaj la instruantojn. Alivorte, krom plibonigi la ordigon de la enhavo necesas doni *aktivan taskaron* por pli efike instrui kaj lerni distance la esperantan lingvon, en amuza maniero.

### 3.2. Konstruivismaj spuroj

Tamen en *Lernu!* enestas lerneroj kiuj povas esti konsiderataj konstruivisme. Ekzemple, la tiel nomataj interŝanĝoj estas bonaj ideoj por kontakti homojn. Temas pri enkonduko de lernantoj en la forumon kaj trovi saminteresanojn. Oni povas voki lingvohelpanton laŭpete kaj -bezone. Sed kial tiu laborado estas for kaj de la kursoj kaj de la ekzamenoj? Tio ne instigas la lernantojn uzi la interŝanĝojn! Same pri la vidludoj kiel skrablo: mondfama ludo perfekta por lerni vortaron, kun la komputilo kaj kun homoj. Kial ne organizi virtualajn rendevuojn kaj poentlimon kiel ekzamena parto? Enmetu vidludajn partiojn kiel ekzameneroj! Belaj vidludaj partioj, precipe se ludataj kun la trejnanto(j), povas valori kiel ekzameneroj. Ĝenerala limo de la nuntempa *Lernu!* estas, laŭ mi, la tro fiksa maniero ekzameni, kiu estas fakte entute aŭtomata: la trejnantoj/ lingvohelpantoj devas ja havi rolon. For l’ aŭtomatismon!

## 4. Kelkaj proponoj plibonigi

Ni vidas nun kelkajn konkretajn proponojn por plibonigi. Rimarko: tiuj valoras ne nur por *Lernu!* sed oni povas adapti por ĉiaj prilingvaj retkursoj, ne speciale esperantaj. Oni povas nomi ilin novaj komunikiloj por la nova distanca lingvolernado versio 2, aŭ alivorte, por la triageneracia retkursaro.

### 4.1. Podkasti!

Podkasto estas perreta radiostacio kiu elsendas laŭpete. Oni povas aŭskulti per komputilo aŭ poŝaŭdiloj kiel ipodo de Apple. Podkasto povas esti grandaj helpiloj por la aŭda kompetenco de la lingvo.

Unue, oni povas pasive akiri senpage la nunajn podkastojn en Esperanto kiel „Ĉi Tie Nun” de Krize, kun belega norma prononco, laŭ la kriterioj de Wells [1978]. Ekzemple, epizodo 18 havas amuzan skeĉon pri telefona helpsistemo perfekta por enkonduki la esperantajn numerojn. Krome, podkasta elsendo povas uzati por diktaĵo: trejnanto kaj lernantoj aŭskultas freŝe elsenditan epizodon, kaj poste trejnanto aldonas la ĝustan transskribon kaj ĉiuj povas kontroli kion ili komprenis. Oni povas eĉ konstrui tekston pri podkasto.

Ekzemple: kiun aktualaĵon vi taksas plej stranga en epizodo 16? Kial?

Fine, oni povas pridiskuti ĉu elsendi *propran* podkaston, laŭteme. Ekzistas multaj manieroj elsendi podkaston tute senpage kaj en facila maniero. Ekzemple: kial la italaj instruantoj ne lanĉas la podkaston „Italanto: italaj aferoj klarigitaj en Esperanto”? Oni povas prikomenti italajn aferojn (ne nur primovadajn!) al esperanta publiko, kiel ekzemple: kial italaj viroj pasias tiugrade por futbalo? Instruanto iĝas peranto, lernantoj elsendas opiniojn. Jen pretas la epizodo! Sen devigo de regula elsendo.

### 4.2. Vikiumi

Vikio estas maniero perrete skribi ajnateme kaj anonime aŭ laŭ invito. Gravas, ke ĉiu retpaĝo ne havas specifan aŭtoron, sed male la informoj estas publike legeblaj kaj eĉ redakteblaj. Vikio estas kunlabora skriba retspaco, nature malfermita [Leuf and Cunningham, 2001]. Lingvohelpantoj povas starigi vikion pri lingvaj demandoj kaj respondojn por lernantoj – per vikio oni evitas ĥaoson tipan kaze de forumoj (speciale la esperantaj), kie oni ree kaj ree respondas al la samaj demandoj, ĉiufoje. Oni povas ekzemple citi specimenojn de pioniroj kaj komenti nacilingve por komencantoj, aŭ rekte en Esperanto por progresantoj.

#### 4.2.1. Kelkaj prilernaj uzoj de Vikipedio

Oni ne povas paroli pri vikioj sen mencii la esperantlingvan Vikipedion, la plej sukcesan vikion tutmonde. Vikipedio, la granda libera enciklopedio, estas impresa sukceso de la libersoftvara movado. La esperanta versio fakte estas unu el la plej riĉaj entute.

La baza prilerna uzo de Vikipedio estas retserĉadi. Trejnanto povas doni al lernanta grupo taskon uzante vikipedion, atente pri demandoj ne facile troveblaj alilingve – ekzemple pri la esperanta kulturo. Ekzemple, oni povas enkonduki la parizan oran periodon de la esperanta literaturo kaj poste proponi profundigojn per elesperantigo de vikipediaj artikoloj. Por tiuj retserĉadoj necesas nur krozi vikipedion.

Pli ĝenerale, pli efikas instrui lingvon-kaj-kulturon samtempe kaj *ekde la komenco*, tiel, ke lernantoj, dum ilia ĉiutaga vivo, scipovas respondi al la kutimaj stultaj demandoj: Esperanto ne havas kulturon, oni ne povas esprimi ĉion, ktp. Rimarkindas, ke ne bezonatas apartaj teknologiaj konoj por kunlabori. Eĉ komencanto povas profiti de la esperanta vikipedio, ekzemple per traduko en la nacian lingvon de informoj ankoraŭ malĉeestaj. Poste, oni povas esperantigi el la nacia lingvo. Ĝenerale vikipedianoj estas toleraj pri gramatikaj detalaĵoj, speciale kun lernantoj. La ebloj praktike, utile,

lernoplene kaj aktive kunlabori estas senfinaj. Kroma avantaĝo estas la enirigo de la lernantoj en la parolkomunumon.

### 4.3. Eldoni per blogoj

Blogoj eble estas la plej interesaj kaj kompleksaj formoj de novaj komunikiloj. Sufiĉas diri, ke temas pri retaj ĵurnaloj kun sola aŭ plura aŭtorado, male al vikioj. Ĝenerale blogaj artikoloj kunligas homojn per blogosferoj pri specifaj temoj aŭ interesoj laŭ popol-klasifikadoj (angle *folksonomies*). Estas tre facile eldoni blogon, multe pli ol tradicia retejo. Krome, blogoj alproksimigas junajn novulojn kaj ili donas modernan flaron al Esperanto.

Blogo estas interesa nova formo de ĵurnalismo. Per lernoklasa blogo oni povas ekzemple eldoni la rezultojn de la retserĉadoj kiuj iĝas konarbazoj por la estontaj komencantoj. Tiel lernado de ĉiuj kreskas (memoru pri la du principoj: retroagado kaj metalernado). Progres-uze, malfermi blogon povas ĵeti pontojn inter kulturoj, samkiel podkasto. Mi esperas, ke *esperanto.it* enhavos baldaŭ en la unua paĝo novaĵojn vidpunkte de Itala Esperantista Federacio, uzante blogon, analoge al *liberafolio.org*, kaj dulingve (itale kaj esperante).

### 4.4. Studi per ideomapo

Ideomapo estas matematike arbitraj grafikaĵoj por bildomoni rilatojn inter konceptoj, ekzemple per la libera softvaro FreeMind, *freemind.sourceforge.net*. Ekzemple, oni povas konstrui navigmapon por elŝutita kopio de PMEG fare de Bertilo Wennergren. Tio estas maniero aktive studadi.

### 4.5. Rolludi retletere

Por la plej timemaj uzantoj de la teknologio, aktiva tasko estas rolludado retletere (sufiĉas scii kiel sendi retleteron!) Ekzemple, instruanto enkondukas krimromanon scenaron, ĉiu lernanto agas per avataro, kaj la avataroj grupiĝas en la disvolviĝo de l' aventuro. Per simpla dissendolisto (ekz. guglo-grupo) oni povas amuze lerni lingvon kune kun aliaj. La scenarojn oni povas ree proponi al novaj lernantoj, la amuza parto estas, ke la enkondukinto ne scias vere kion homoj decidis fari. Fine, se la rezulta ludsesio belas, kial ne publikigi la tuton en aparta vikio? Jen nova maniero krei literaturon!

## 5. Multaj medioj = redundanco = pli profunda lernado

En filozofia artikolo pri aikidoo, japana batalarto, Gobbo [2006] klasifikis la eblajn poziciojn de konflikto laŭ la sekvaj specoj: *neniiga pozicio*, *konkurada pozicio* kaj *ludarta pozicio*. En *neniiga pozicio*, vivspiralo kunstreĉiĝas kaj eliras konstanta deprimado – ĉiuj malvenkas. En *konkurada pozicio*, vivspiralo kunstreĉiĝas kaj eliras konstanta vivbatalo – mi gajnas, vi malgajnas. Fine, en *ludarta pozicio*, vivspiralo finfine vastiĝas kaj eliras interŝanĝa donaco kaj komuna kresko – ĉiuj gajnas.

Komprenoble, konstruivismo situas en la tria speco, la ludarta. Kaj ankaŭ Esperanto, la lingvo kiu ne estas subpremata kaj alpremata, kie ĉiuj gajnas. Mi volas fini per konsilo: ne tro protektu viajn lernantojn de elfaloj. Lasu ilin grupiĝi kaj malkovri. Lasu vin surpriziĝi de ili.

#### 5.0.1. Dankojn

Mi volas danki al Rosario Sica pro niaj fruktodonaj interŝanĝoj.

#### 5.0.2 Licenza

(©) 2007. Attribuzione Federico Gobbo. Condividi allo stesso modo. Alcuni diritti riservati. 2.5.

{PAGE }



## Citaĵoj

Gregory Bateson. *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution and Epistemology*. Chicago University Press, 1972.

Tim Berners-Lee. *Weaving the Web*. Harper, 1999.

Federico Gobbo. *L'aikido e il conflitto*. Metabasis, 2006.

M.E Gredler. *Learning and instruction: theory into practice*. Upper Saddle River, 1997.

Bo Leuf and Ward Cunningham. *The Wiki Way: Quick Collaboration on the Web*. Addison–Wesley Publishing Company, 2001.

Marshall McLuhan. *Understanding Media: The Extensions of Man*. McGraw–Hill, 1964.

Lev S. Vygotsky. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press, 1978.

John Wells. *Lingvistikaj aspektoj de Esperanto*. UEA, Centro de Esploro kaj Dokumentado, 1978.